

‘देशाचे भवितव्य उज्ज्वल करण्यासाठी नव्या पिढीला प्रोत्साहन देणे खूप गरजेचे!’

‘देशाचे भवितव्य उज्ज्वल करण्यासाठी नव्या पिढीला प्रोत्साहन देणे खूप गरजेचे!’

प्रसंग- उमवि आयोजित २००६ च्या ‘अश्वमेध’ स्पर्धेच्या वेळी भाऊंच्या कार्यालयात

दूरदर्शनने घेतलेली मुलाखत

दि. २७-११-२००६, स्थळ - अध्यक्षांचे कार्यालय, जैन हिल्स, जळगाव.

दूरदर्शनची मुलाखत असो वा आकाशवाणीवरून सुसंवाद भाऊंच्या शब्दात अपार कृतज्ञता व्यक्त होते समाजऋणाविषयी! सामाजिक बांधिलकीचा सद्भाव आहे म्हणूनच जळगावच्या सर्वांगीण विकासात जैन इरिगेशनचा सिंहाचा वाटा आहे. केवळ आर्थिकदृष्ट्याच नव्हे तर शैक्षणिक, सांस्कृतिक, क्रीडा, आरोग्य याही क्षेत्रात जळगावने देशाला योगदान द्यावे ही भाऊंची मनःपूर्वक इच्छा! एवढेच नव्हे तर ‘वॉटर मॅनेजमेंट’ सारखा जागतिकदृष्ट्या अत्यंत गरजेचा विषय उमवित सुरु व्हावा, असा आग्रह ते धरतात. जगभर कंपन्यांचे जाळे जैन इरिगेशन विणणार आहे. त्यात या नव्या संशोधकांना भरपूर वाव आहे. म. गांधीजींच्या कार्याचा सुगंध सदैव दरवळत राहावा, यासाठी उमविला भरीव योगदानही भाऊ देतात. हे सर्व विषय या भाषणात टप्पाटप्प्याने येतात, निवेदकाचे अभ्यासपूर्ण प्रश्न भाऊंची तत्पर उत्तरं वाचकाला मोठी प्रेरणा देऊन जातात.

निवेदिका: महाराष्ट्राच्या शेतीविषयक क्रांतिमध्ये ठिबक सिंचनाचा प्रयोग शेताशेतावर राबवून शेतकऱ्यांच्या घरात वैभव आणणारे प्रख्यात उद्योगपती डॉ. भवरलालजी जैन यांना प्रेमाने सगळेजण भाऊ म्हणतात. आज आपण त्यांच्यांशी संवाद साधू या.

भाऊ, ‘अश्वमेध क्रीडा स्पर्धा’ आयोजनामागे असलेला आपला भरभक्कम पाठिंबा आणि योगदान या संबंधी आपला दृष्टिकोन काय?

भाऊ- जळगावमध्ये अश्वमेध क्रीडा स्पर्धा आयोजित झाली, ही जळगाव जिल्हा, जळगाव विभाग आणि उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ या सर्वांसाठी महत्वाचीच नव्हे तर अत्यंत आवश्यक अशी घटना आहे. जळगावात कोणतीही गोष्ट राज्यस्तरीय असली, देशाच्या पातळीवरची असली किंवा जगाच्या पातळीवरची असली, तर तिच्या आयोजनामध्ये आपले योगदान असू नये, ही संकल्पना माझ्या मनाला पटत नाही. या गावाशी, या शहराशी, या जिल्हाशी आणि तसे म्हटले तर महाराष्ट्राशी आपण खरोखरच मनाने जुळले असू तर

या गावात राज्यपातळीवरील स्पर्धा/समारंभ/सोहळा आयोजित होतो, तो मात्र व्यक्तिगत पातळीवरच नव्हे, तर सामाजिक दृष्टिनेही महत्त्वाचा आहे. म्हणजेच जळगावच्या केवळ आर्थिक जीवनाचा आपण एक हिस्सा आहोत असे नव्हे. या शहराच्या केवळ आर्थिक विकासात माझा सहभाग असावा, असा विचार करणे स्वार्थ आहे. जळगावच्या सांस्कृतिक जीवनामध्येसुद्धा आपली तीच अहं भूमिका असली पाहिजे, सांस्कृतिक. आर्थिक जेवढ्या महत्त्वाच्या दोन बाबी आहेत, त्याचबरोबरच आरोग्य, क्रीडा यांनाही महत्त्व आहे.

१०५ कोटी जनतेमधून ऑलिम्पिकमध्ये आपल्या देशास पाच-सात गोल्ड किंवा सिल्वर पदक मिळू नये, हे चित्र केविलवाणे वाटते. त्याने हृदयावर, मनावर असह्य आघात होतो. हे थांबवायचे असेल, मनावरच्या जखमेला भरावयाचे असेल, पाऊल पुढे पडायचे असेल तर अशा विविध कार्यक्रमांची सुरुवात ग्रामीण भागातच व्हायला हवी. हे चित्र बदलवायचे असेल, तर असल्या प्रकारच्या राज्यस्तरीय स्पर्धा या ग्रामीण भागात जळगावसारख्या गावी होणे अत्यंत आवश्यक आहे. जेव्हा आपल्या भारत देशाच्या ग्रामीण विभागातूनही ह्या चळवळीला सुरुवात होईल, वातावरण निर्मिती होईल तेव्हा १०-२० वर्षात लक्षणीय परिणाम दिसायला लागतील. आज आपण अशी सुरुवात केली नाही, नव्या पिढीला प्रोत्साहित केले नाही तर याक्षेत्रात यशाची उंच शिखरे आपण कधीच चढू शकणार नाही. आमच्यासारख्या लोकांचा त्यांना सबळ पाठिंबा मिळाला नाही, तर या अशा घटना घडतील तरी कशा? मग कोणत्याही प्रकाराने त्यांना साहाय्याची आवश्यकता असेल — आर्थिकच नव्हे, अगदी मॅनेजमेंटपासून सगळे इनपूट देणे गरजेचे असते — ती गरज आम्ही पूर्ण करू, कारण तशा प्रोफेशनल संस्था जळगावला अजूनही उभ्या राहिलेल्या नाहीत.

आर्थिक विकास, कृषिविकास, सांस्कृतिक विकास, तसेच सांस्कृतिक विकासामागोमाग किंवा त्याबरोबरीने आरोग्य आणि क्रीडा या दोन्ही क्षेत्रांमध्ये लक्ष घातले पाहिजे. युवा शक्तीला पुढे आणायचे असेल, तर त्यांच्या शैक्षणिक आणि सामाजिक विकासासोबत आरोग्य आणि क्रीडा या क्षेत्रांनाही तेवढेच महत्त्व देणे अपरिहार्य आहे. युवकांच्या हातामध्ये आपल्या देशाचे भवितव्य आहे, ही सत्य परिस्थिती आपण लक्षात घेतली, तर त्यांना उत्साही करण्याचे ‘अश्वमेध’ हे फार मोठे प्रभावी साधन आहे. आम्ही त्यादृष्टीने त्याकडे पाहतो.

मला असे वाटते की, सर्वात महत्त्वाची भूमिका सामाजिक बांधिलकीची आहे, कारण समाजाला एकाच माध्यमातून आपण पुढे नेले तर ते फार मर्यादित कार्य राहिल. जैन इरिगेशनच्या माध्यमातून जळगावचे नाव आपण जगाच्या नकाशापर्यंत नेले. कशासाठी

नेले? टिंबक सिंचनामुळे कंपनी अधिक प्रख्यात झाली. प्लॅस्टिकशीटच्या निर्यातीसाठीही प्रसिद्ध झाली. इथला सांस्कृतिक ठेवा आपण जपला नाही, वाढवला नाही किंवा त्याचप्रमाणे क्रीडा -खेळांमध्ये आणि आरोग्याच्या दृष्टिकोनातूनही आपण लक्ष घातले नाही, तर मग सर्वांगीण विकास दुरापास्त होईल. सामाजिक दृष्टिकोनातून या घटनांकडे न पाहता केवळ आर्थिक पाठबळ देऊन थांबलो तर आपण आपल्या समाजाचे कल्याण शकणार नाही. ज्या संस्थांना हे करणे शक्य आहे, त्या संस्था त्याबद्दल उदासीन राहिल्या, तर सर्वसाधारण माणसांनी त्याबद्दल स्वतः पुढाकार घ्यावा अशी परिस्थिती कधीच निर्माण होणार नाही.

‘अश्वमेध’स्पर्धासारखे प्रसंग म्हणजे युवा पिढीला प्रोत्साहन देण्याची अनमोल संधी आहे. अशा घटनांना आपण आधार दिला पाहिजे, साहाय्य केले पाहिजे. तनमनधनाने यात उडी घेतली पाहिजे. याकर्तव्यालाच मी माझी जबाबदारी समजतो, हीच माझी आवश्यकता आहे, असेच मी जाणतो, कारण स्पष्ट आहे नवीन पिढीच देशाचे भविष्य आहे. देशाचे भविष्य उज्ज्वल करायचे असेल तर या नवीन पिढीला-सांभाळायला पाहिजे, पुढे करायला पाहिजे, प्रोत्साहित करायला पाहिजे. मी एखाद्या कामात जेव्हा स्वतःचे काम समजून भाग घेतो, तेव्हा या दृष्टिकोनातून मी त्या कामाकडे बघतो, असा सकारात्मक दृष्टिकोन ठेवल्यानेच पूर्ण सहयोग देता येणे शक्य होते.

मला तरी व्यक्तिशः असे वाटते की, प्रत्येक माणसाने अशावेळी आपले कर्तव्य समजून घेतले पाहिजे. कर्तव्य म्हणून जाणीव ठेवली तर मग त्या व्यक्तीला योग्य तो, पाहिजे तसा, आवश्यक तेवढा आणि जरूर तितका प्रतिसाद अशा घटनांना द्यावा लागतो. आमच्यापुरते बोलायचे झाले तर आम्ही निश्चितपणे तसा प्रतिसाद देतो. मित्रांनाही तसे करण्यासाठी आम्ही प्रवृत्त आणि प्रोत्साहित करतो. मला असे वाटते की, इथले आताचे कुलगुरू डॉ. के. बी. पाटील साहेब फार सालस आणि विलोभनीय असे व्यक्तिमत्त्व आहे. ज्या वेळी त्यांनी या संस्मरणीय कार्यासाठी माझी भेट घेतली, त्या वेळी मलाही असे जाणवले की, अशा मोठ्या सत्कार्याला आपले योगदान हवेच!

त्यातल्या त्यात विशेष म्हणजे आम्ही या विद्यापीठाशी स्थापनेपासून जुळलेलो आहोत. आज गांधी रिसर्च फाउण्डेशन मार्फत अतूटपणे जोडले गेलेलो आहोत. उमविच्या आवारातच सोळा ते सतरा एकर जमिनीवर गांधी रिसर्च फाउण्डेशन प्रकल्प उभारला जात आहे. हे फाउण्डेशन आमच्या सामाजिक बांधिलकीचा एक महत्त्वपूर्ण भाग आहे. उमवि आणि जैन इरिगेशनचे हे ऋणानुबंध पुढेही आणखी वृद्धिंगत होत राहतील, त्याचे स्वरूप आणखी

अँकेडमीक फिल्डमध्ये सुद्धा जास्तीतजास्त विकसित होईल, अशी माझी खात्री आहे.

खरे म्हणजे, पाणी व्यवस्थापनाच्या दृष्टीने तेथे एक डिग्री कोर्स आपण सुरु करायला हवा. तो डिग्री कोर्स तेथे सुरु करायचा असेल, तर त्याला फॅकल्टीपासून इतर सर्वच प्रकारची मदत जैन इरिगेशनतर्फे आम्ही करू. तसे केले तर वॉटर मॅनेजमेंटमध्ये डिग्री कोर्स नव्याने उभा राहील, आज भारतात फक्त दोनच ठिकाणी हा कोर्स आहे. आपण उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठातही हा कोर्स सुरु करू शकलो, तर विद्यापीठालाही हितावह ठरेल. त्यामुळे भविष्यात आपली जळगाव, धुळे, नंदुरबारची माणसे किंवा जळगावमध्ये शिकलेली माणसे जगभर जेथे जेथे आम्ही कारखाने घेतले आहेत आणि घेत आहोत, किंवा उघडत आहोत, तेथे तेथे पोहचू शकतील.

साथ साथ यह विशेष बात रही, है की उत्तर महाराष्ट्र विश्व विद्यालयसे शुरूवातसे ही हम घनिष्ठ संबंध रखते है। आज हमने उनकेही कॅम्पस मे महात्मा गांधी रिसर्च फाउण्डेशन स्थापित किया है। और गांधी विचारोको लेकर दो पीएच्.डी यहाँ हरसाल हुवा करे, गांधीजी की, बडी प्रदर्शनी ही वहाँ लगाई जाये। गांधीजी पर जितनी किताबे लिखी गयी है, गांधीजीने जितनी किताबे लिखी है, उनके जो हस्तलिखित है, उनके उपर जितनी फिल्मे हो गयी है वह सारी सामग्री यहा उपलब्ध कर देने वाले है। अतः उमवि और जैन इरिगेशन संबंध बहोत नजदिकका रहने वाला है। आज भी है और कल भी रहेगा। इसी दृष्टीसे अश्वमेध यहाँ होने वाला है यह मालूम पडा तो हम खुद होके वहा गये और हर चिज जो हमने करनी जरूरी समझी, हमारी समझकर, वह सब करनेकी कोशिश की। मै समझता हूँ मैने मेरा कर्तव्य किया, है कोई बडी बात नही की।

निवेदिका-भाऊ, अश्वमेध २००६ आपकी भूमिका को देखकर एक प्रेरणा स्थानपर आपको रखके प्रेरणा लेनी चाहिये। इस वक्त आपने हमे जो समय दिया, उसके लिए मैं दूरदर्शन की तरफसे आपकी आभारी हूँ।

भाऊ: धन्यवाद तो आपको देना चाहिये की, आपने समय निकालकर आप यहाँ पर आई, यहाँ पर आकर मुझे यह दो शब्द कहने का मौका दिया।

धन्यवाद!